

בניין הכוח של חזבאללה בין השנים 2006–2009 אבני יסוד ומגמות לעתיד

גיא אביעד

ב־12 באוגוסט 2006 קיבלה מועצת הביטחון של האו"ם את החלטה 1701, אשר סללה את הדרך לסיומה של מערכה בת 34 ימי לחימה בין ישראל וארגון החזבאללה, שנודעה לימים כמלחמת לבנון השנייה. לבד מן הצורך המידי לכונן הפסקת אש, שמה לה מועצת הביטחון למטרה לשנות את המציאות הביטחונית בדרום לבנון, תוך נטרול הגורמים שהביאו להסלמה, ולמנוע את הישנותו של סיבוב לחימה נוסף בין הצדדים. בהתאם לכך, נקבעו הסדרי ביטחון שכללו את פריסת צבא לבנון בדרום המדינה לצד הגדלת כוח יוניפי"ל מ־2500 חיילים לתקרה של 15,000 איש, זאת כטריז בין ישראל לחזבאללה במרחב שבין הגבול הבינלאומי לבין נהר הליטאני. כמו־כן, נאסר על כל גורם שלא נמנה על צבא לבנון או על יוניפי"ל לשאת נשק או לכונן תשתית צבאית באזור, והממשלה בבירות נקראה לאבטח את גבולותיה ולפעול באפקטיביות לסיכול הברחות של אמצעי לחימה לתחומה.¹

על־פניו, נראה כי מרכיבי הביטחון בהחלטה 1701 נתנו מענה הולם לצרכיה של ישראל בחזית הלבנונית והצרו משמעותית את יכולתו של ארגון החזבאללה לשוב ולהתעצם בדרום לבנון. לראשונה זה שלושה עשורים נפרס צבא לבנון עד הגבול הבינלאומי עם ישראל ויחד עם יוניפי"ל מנע מחזבאללה לשקם את קו הביצורים לאורכו ולהקים עמדות המשמשות לאיסוף מודיעין ולהוצאת פיגועים. כמו־כן, יוניפי"ל וצבא לבנון החלו לערוך מאות סיורים רגליים ורכובים מידי יום מהגבול ועד לנהר הליטאני ובמסגרתם נסרקו המאחזים שהקים חזבאללה בשטח הפתוח, הידועים בכינוי הרווח "שמורות טבע".² נוכחות מאסיבית ורצופה מעין זו אמורה הייתה למנוע מהארגון לתחזק מאחזים קיימים או לבנות מקומות מסתור

גיא אביעד הוא מחברו של הספר "לקסיקון חמאס" אשר ראה אור בהוצאת "מערכות" ומשמש כרמ"ד הדרכה במחלקת היסטוריה של צה"ל.

חדשים ולהקשות עליו בהברחת אמצעי לחימה מדרום לליטאני ובפריסת מערך צפוף של אלפי רקטות כפי שהיה עד למלחמה. אם בנוסף לכך, ניתן היה לקוות גם לאכיפה יעילה יותר של צבא לבנון לאורך הגבול המזרחי והצפוני עם סוריה באשר לכניסת תכולה למדינה, הרי שחזבאללה היה מעוקר מהיכולת לאיים על ישראל בהיקף שהיה לפני המלחמה ובמהלכה ותהליך שיקום עוצמתו היה בהכרח איטי וממושך. אך חזון לחוד ומציאות לחוד. עם תום הלחימה לא החסיר חזבאללה ולו רגע אחד כדי להסתגל למציאות החדשה, לעשות את ההתאמות המתבקשות ולזרוע את זרעי העימות הבא.

מאמר זה נועד לבחון את תהליך בניין הכוח המחודש של חזבאללה מסוף המלחמה בקיץ 2006 ואילך, חרף התנאים שיצרה בשטח החלטה 1701, לעמוד על אבני היסוד המרכיבים את תהליך ההתעצמות שלו בשלוש השנים האחרונות, וללמוד מכל אלה הן על מגמות עתידיות בתפיסת ההפעלה של הארגון והן על ההיגיון האופרטיבי העומד מאחוריהן. לצורך זאת, ינותחו כמה היבטים בתחום בניין הכוח של חזבאללה כגון: כוח אדם, אמצעי לחימה, אימונים, ואופן ההיערכות בגזרה, זאת כחלק אינטגרלי מהפקת הלקחים שערך הארגון לאחר המלחמה לנוכח הישגיו וכישלונותיו כאחד, ותיבחן מידת התאמתם לתוכנית הארגון להתמודד עם צה"ל בסיבוב לחימה נוסף בעתיד.

ניצחון אלוהי בעירבון מוגבל

מלחמת לבנון השנייה הוצגה על-ידי החזבאללה כמעשה פלאים של אללה וכונתה על-ידי הנהגת הארגון – "הניצחון האלוהי". בעצרת שנערכה ב-22 בספטמבר 2006 על חורבות הדאחיה בביירות, העלה מזכ"ל חזבאללה חסן נסראללה על נס את העמידה האיתנה של הארגון במשך 34 יום מול הצבא החזק במזרח התיכון. זאת, בתנאי נחיתות למול איכות האמל"ח של צה"ל וסד"כ הכוחות שהעמיד כנגד כמה אלפי לוחמים של תנועת ההתנגדות.³

אולם, לצד הצלחת חזבאללה לשתק את צפון ישראל למעלה מחודש על-ידי שיגור של כ-4000 רקטות מסוגים שונים ולסכל את מאמצי התמרון של צה"ל תוך הסבת אבידות לכוחותיו, הייתה תמונת הניצחון הצבאי שהשיג כביכול הארגון רחוקה מלהיות ורודה. על-פי הערכות בצה"ל נהרגו לפחות כ-600 פעילים של הארגון, רבים מהם לוחמים ותיקים, מפקדי שטח וחברי הכוח המיוחד של חזבאללה. כמו-כן, נפצעו מאות רבות של פעילים בדרגות חומרה שונות, אשר הוצאו ממעגל הלחימה.⁴ בנוסף לאלה, איבד הארגון שנה וחצי לאחר המלחמה את מפקד הזרוע הצבאית שלו והמוח המתכנן מאחוריה – עימאד מורנייה. ההתנקשות בחייו של מורנייה בדמשק ב-12 בפברואר 2008 בפעולה ממוקדת להפליא היוותה סדק נוסף בחומת המידור שהייתה מסימני ההיכר של הארגון.⁵ זו נפרצה באופן

בולט במלחמה כבר בלילה הראשון עם הוצאתו אל הפועל של מבצע "משקל סגולי" לחיסול מערך רקטות פאג'ר-3 ופאג'ר-5 לטווח בינוני. העובדה כי כ-40 משגרים שהוחבאו בבתיהם של פעילי הארגון בחשאי במסגרת פרויקט מסווג של חזבאללה, הושמדו מהאוויר על בסיס מידע מדויק, הפתיעה את הנהגת הארגון בשל רמת החדירה של המודיעין הישראלי לקודשי הקודשים שלו.⁶

אולם, תשתית הפאג'רים לא הייתה הנכס היחיד שחזבאללה איבד במלחמה. מטה החזבאללה בדאחיה שהיווה את מרכז העצבים של הארגון הושמד, קו המוצבים הקדמי שלו לאורך הגבול נהרס עד היסוד, מאות יעדים המזוהים עם המערך הלוגיסטי והאזרחי של הארגון הוחרבו ובתיהם של אלפי שיעים מתומכי הארגון נמחו מעל פני האדמה. אמנם, ההנהגה הבכירה של חזבאללה לא נפגעה ויצרה תדמית של פיקוד השולט באירועים, תוך שימוש מושכל ברשת הטלוויזיה אל-מנאר שגילתה יכולת שרידות מרשימה,⁷ אבל בסוף המלחמה נותרו ראשי הארגון במחשכים, סמכויותיו של נסראללה קוצצו על-ידי פטרוניו האיראניים ודופי הוטל בשיקול דעתו בתוך לבנון.⁸

בגזרת הלחימה הצליח חזבאללה לשמור על רציפות השיגורים לשטח ישראל, להפתיע טקטית הן בהיבט הפגיעה באח"י חנית מטיל חוף-ים C-802 והן בהיבט התוודות התת-קרקעי וכן להרוג 119 חיילי צה"ל ולפגוע ב-45 טנקים באמצעות טילי נ"ט מתקדמים.⁹ אולם, יותר משחזבאללה הצליח היה זה צה"ל שהכשיל את עצמו. ככלל, בכל עימות פנים אל פנים בין לוחמי חזבאללה לחיילי צה"ל הייתה ידם של האחרונים על העליונה ומערכות הפיקוד והשליטה של הארגון ברחבי דרום לבנון נהרסו. על רקע הדברים הללו, נשמעת אפוא הודאתו של נסראללה, זמן קצר לאחר המלחמה, כי לא היה מורה על חטיפת החיילים אם היה יודע מראש כי זו תהא תגובתה של ישראל,¹⁰ כמהימנה, ויש בה כדי ללמד כי התוצאה הסופית של המלחמה לא הייתה חד-משמעית כפי ששיווק אותה חזבאללה לציבור. אדרבא, היה בה יותר מרמז כדי להעיד כי הארגון נחבל במלחמה קשות וכי יידרש לו זמן לליקוק הפצעים ולהגלדתם תוך הסתגלות למציאות חדשה בדרום לבנון.

תהליך הפקת הלקחים של חזבאללה

בספטמבר 2006 התפארו ראשי חזבאללה כי הפגיעה שספג הארגון במלחמה הייתה מינורית. נסראללה הצהיר כי היכולות הצבאיות של חזבאללה שוקמו בתוך ימים ספורים ולפיכך הארגון חזק יותר מאשר היה בתחילת המערכה וכי לרשותו עומד ארסנל של 20,000 רקטות.¹¹ סגנו, נעים קאסם, אף הרחיק לכת וטען כי אין לחזבאללה צורך בשיקום צבאי לאור העובדה שירה רק כעשירית מהרקטות שעמדו לרשותו.¹²

אולם, מאחורי הקלעים הייתה המציאות שונה בתכלית. זמן קצר לאחר כניסת הפסקת האש לתוקף, החל חזבאללה בהתבוננות עצמית מעמיקה על דרך התנהלותו במלחמה, בחן את האופן בו פעלו מערכיו למול צה"ל וערך בקרת נזקים. הארגון פתח במסכת תחקירים משלו והקים ועדת חקירה פנימית, אשר בדקה שורה של מכלולי פעולה.¹³

ראשית, יש לשער כי הטרידה במיוחד את ראשי הארגון השאלה כיצד נוצרה הפרצה המודיעינית שהביאה לחיסול מערך הפאג'רים בליל הלחימה הראשון. לא מן הנמנע כי כדי לקבל תשובות לכך בוצעו חקירות של פעילים בארגון ונבדקה רמת אמינותם ומערכות הקשרים שלהם עם גורמים חשודים.

שנית, ניתן להעריך כי חזבאללה ערך חקר ביצועים של מערכות הנשק שהופעלו על-ידי הארגון ועמד על מידת האפקטיביות שלהם במהלך הלחימה. בכלל זה, נבדק מערך הרקטות לטווחים שונים, כושר הישרדותו ומידת פגיעתו בעורף הישראלי; מערך הנ"ט כאמצעי לשיבוש מהלכיו של צה"ל, הן מול השריון במרחב הפתוח והן מול החי"ר המסתתר במבנים; מערך ההנדסה, הכולל מטענים ובורות ייקוש, שנועד לעכב את זרוע היבשה של צה"ל, אך לא בא לידי ביטוי של ממש במלחמה; ומערך ההגנה האווירית שהקשה על פעילות המסוקים של חיל האוויר ואף הפיל אחד מהם, אך נכשל כישלון חרוץ מול מערך הקרב, שעשה בשמי לבנון כבתוך שלו.

שלישית, לא יהיה זה מופרך להניח, כי חזבאללה בחן את יעילותה של תורת הלחימה שלו כנגד הלחץ שהפעיל צה"ל על מעוזיו בדרום לבנון. בעוד שהשימוש בתווך התת-קרקעי הוכיח עצמו כדרך יעילה להימנע מאבידות מיותרות ובה בעת סייע לשמירת רציפות הלחימה, לא התעלו לוחמי הארגון מעל חיילי צה"ל בקרבות פנים אל פנים. יתר על-כן, היכולת להזרים תגבורות ולניידן מכפר לכפר בהתאם לצורך המבצעי בטלה בשישים, והניסיונות להעביר לוחמים מצפון לליטאני לגזרת הלחימה בדרום לא צלחו בשל ניתוק דרכי הגישה על-ידי חיל האוויר.

ממצאיה של ועדת הבדיקה הפנימית של חזבאללה נותרו אמנם חסויים, אך מעקב אחר התבטאויותיהם של ראשי הארגון, כמו גם אחר דו"חות האו"ם ונתונים הזולגים מעת לעת לאמצעי התקשורת בשלוש השנים האחרונות, חושפים טפח מהם באופן המעיד כי אלה לא נותרו על הנייר בלבד.

אולם, חזבאללה לא הסתפק רק בקיום תחקירים, אלא גם הסיק מסקנות אישיות נגד מי ממפקדיו שלא עמדו בסטנדרט הלחימה שהארגון הציב לעצמו. מקרה ההדחה הבולט היה של חוסיין ג'מיל יונס, מפקד אזור בעל-בק, אשר היה מהאחראים על העורף הלוגיסטי של חזבאללה בבקעת הלבנון במסגרת חטיבת "חיידר".¹⁴ נראה כי פשיטת צה"ל על העיירה השיעית בעל-בק במסגרת מבצע "חד וחלק" וחזרת הכוח ללא נפגעים נתפסה על-ידי הארגון כמחדל אבטחה מהדהד.

יכולת צה"ל להנחית ללא הפרעה כ-200 לוחמים בעומק השטח הנמצא בשליטת הארגון, מבלי שאיש הבחין בהגעתם, להרוג כ-20 מפעיליו ולשוב על עקבותיו בשלום, הוכיחה לחזבאללה כי מערך ההתראה שלו בעורף כשל.¹⁵ נראה, כי החלפתו של יונס נועדה אפוא להעביר מסר לשאר מפקדי הגזרות בארגון, כי אל להם להיות שאננים מפאת ריחוקם מהגבול עם ישראל. עליהם הוטלה החובה לשמור על רמת דריכות גבוהה, לחזק את אמצעי הגילוי והתצפית ולהיערך לאפשרות של פעולה ישראלית, הגם אם היא נחשבה לכאורה כבלתי אפשרית לביצוע.¹⁶

לבד מעמידה על נקודות החוזק והחולשה של הארגון, תוך חתירה לתיקון הליקויים, הייתה הנהגת החזבאללה קשובה היטב לנעשה גם בצד הישראלי. ממידע רב שדלף לתקשורת אודות תוכניות אופרטיביות של צה"ל ומהלך הרוח של ראשי מערכת הביטחון לאחר המלחמה על תחושת ההחמצה ועל הצורך לפעול בשונה משהיה, למד חזבאללה על דרכי פעולה אפשריות של ישראל בעתיד.

ערב המלחמה הייתה לצה"ל תוכנית מגרה למהלך קרקעי בלבנון אשר כונתה "מי מרום". התוכנית פותחה בפיקוד צפון בהובלת מפקד הגייס הצפוני האלוף אייל בן-ראובן ודיברה על שלב מקדמי הכולל מהלומה אווירית מרוכזת ומהלך קרקעי מוגבל לאורך הגבול. לאחריו, נועד צה"ל לנחות מצפון לליטאני בכוחות גדולים, לנוע דרומה, להשתלט על המרחב ולטפל במוקדים בהם ריכוזי מחבלים ומשגרי רקטות.¹⁷ התוכנית אומנם לא יצאה אל הפועל, אך חזבאללה יכול היה להבין ממנה, כי עליו לחזק את מערכיו מצפון לליטאני כדי למנוע איגוף של הליבה המבצעית שלו בדרום לבנון ולעבות את מכלול ההגנה האווירית כדי לשבש מבצע מוסק אפשרי באזור זה.

בנוסף לכך, יכול היה חזבאללה להניח, כי בעתיד צה"ל לא יערוך פשיטות בהיקף מוגבל בכוח ובזמן, אלא יבצע תמרון קרקעי במספר מאמצים אוגדתיים כדי לחתור להכרעה מהירה. הפשיטות החטיבתיות במלחמת לבנון השנייה לא הביאו לידי ביטוי את עוצמתו של צה"ל, שימרו את היכולת המבצעית של חזבאללה וגרמו להתמשכותה של המערכה ללא תכלית. בחשיפת מרכיביה של "מי מרום" בפרהסיה לצד התבטאויותיהם של בכירים בצה"ל ברוח זו מסוף המלחמה ואילך, יש אפוא כדי לתמוך בהנחת העבודה של חזבאללה.¹⁸ אישוש מסוים לכך, אף קיבל הארגון ממהלכי מבצע "עופרת יצוקה" ברצועת עזה. ישראל פתחה את המערכה מול החמאס במכה אווירית מרוכזת על שורה של יעדים ובריכוך ארטילרי. לאחר מכן, צה"ל החל במהלך קרקעי, לא היסס להילחם בשטח בנוי והיה בעדיפות על האויב בכל רגע נתון. אמנם, אין דין עזה כדין לבנון וההבדל בין שתי החזיתות ניכר לעין, אבל היה בהתנהלות המבצע בעזה כדי להעיד, כי צה"ל נכון ליותר סיכונים ובלבד שלקחתם תבטא את יתרונותיו ותוביל להכרעה מהירה ככל שניתן.

לאור ההכרה בחזבאללה כי מלחמת לבנון השנייה חשפה נקודות תורפה באחדים ממערכיו וכי בסיבוב לחימה עתידי עם ישראל, יופעל צה"ל בשונה מקיץ 2006, לא שקט הארגון על שמריו. חרף השקט בגבול ישראל-לבנון, פעל חזבאללה בנמרצות לשיקום יכולותיו, חתר להעצים את כוחו הצבאי, הן ברוח הלקחים שהפיק והן על סמך הבנתו את תכנוני האופרטיביים של צה"ל, והציב איום חדש לפתחה של ישראל.

בניין כוח בצד הסתגלות למציאות משתנה

תוצאות מלחמת לבנון השנייה העמידו, אפוא, את חזבאללה בפני אתגר מורכב מן ההיבט הצבאי. השילוב בין יישומה של החלטה 1701 בדרום לבנון, שיצר חציצה בין הארגון לבין צה"ל והצר את צעדיו בשטח הפתוח, לבין הצורך לשקם במהירות את היכולות שנפגעו, בפרט בתחום כוח האדם, תבע מחזבאללה לסגל לעצמו דפוסי פעולה חדשים המותאמים למציאות שהתהוותה. יתר על-כן, בתנאים אלה נדרש הארגון לפתח תפיסת הפעלה חדשה, אשר תיתן מענה אפקטיבי להנחת העבודה הבסיסית שלו, כי בסיבוב הלחימה הבא יהיה על לוחמיו להתמודד מול תמרון קרקעי נרחב של צה"ל.

אולם, חרף הקשיים שהוצבו בפניו, גילה חזבאללה גמישות יצירתית, אשר ביטאה הן את כושרו לנתח מצב נתון, לאתר בו סדקים ולנצלם לטובתו הוא, והן את יכולתו לתרגם את הלקחים שהפיק לכדי מעשה, וזאת בדבקות מרשימה עד ליישומם המלא. בהתאם לכך, התאפיינו שלוש השנים שחלפו מהמלחמה בתהליך אינטנסיבי של התעצמות אגב התגברות על מגבלות השעה ותוך פעילות נסתרת מן העין. להלן, אבני היסוד המרכזיות שעליהן נבנה בניין כוחו המחודש של ארגון חזבאללה.

כוח אדם – המערך הלוחם של חזבאללה ספג במלחמת לבנון השנייה את המכה הקשה ביותר. הארגון שמנה על-פי הערכות שונות בין 6,000 ל-8,000 פעילים צבאיים איבד כ-10 עד 15 אחוז ממצבת כוח האדם שלו והצורך הדחוף ביותר מבחינתו היה למלא את השורות מחדש.¹⁹ לפיכך, פתח הארגון במבצעי גיוס נרחבים ודווח כי הכפרים בדרום לבנון התרוקנו מגברים, אשר נשלחו למחנות אימונים בבקעת הלבנון, בסוריה ובאיראן. אולם, בעוד שבעבר הקפיד חזבאללה לגייס לשורותיו רק מקרב בני העדה השיעית, פתח הארגון בשלוש השנים האחרונות את שערו גם בפני גברים סונים, דרוזים ונוצרים.²⁰ לבד מן הצורך המידי לעבות את המערך הלוחם נועד מהלך זה לשרת שתי מטרות – פוליטית וצבאית. חזבאללה הנטוע בפוליטיקה הלבנונית ראה בגיוס מכשיר המאפשר חדירה למגזרים שלא נמנו על תומכיו המסורתיים ואמצעי פוטנציאלי להגדלת כוחו הפוליטי. יתר על-כן, טשטוש זהותו השיעית ויצירת תמהיל שונה בהרכבו

משרתים את תדמיתו כמגן לבנון ופחות ככוח מיליציוני על רקע עדתי. בנוסף לכך, פנייה לסקטורים חדשים ואימונם על-פי שיטות הלחימה שלו, מגדילה את המסה של הארגון ובהכרח תעלה את סיכוייו לשבש באופן יעיל יותר תמרון קרקעי של צה"ל בעומק לבנון. כלומר, למול האוגדות שצה"ל יטיל לחזית ישתמש חזבאללה בעתודות כוח אדם שלא עמדו לרשותו בעבר. עם זאת, הפגיעה בהומוגניות של הארגון לטובת כוח אלקטוראלי וערך כמותי בשדה הקרב הצבאי עלולה גם לגבות מחיר מחזבאללה. הכנסת גורמים שאינם שיעים לתוך מערכיו הצבאיים עלולה להביא לפרצה מודיעינית ולזליגת מידע שישורת הן גורמים מתחרים בתוך לבנון והן שחקני חוץ. יתר על-כן, מידת נאמנותם של הלוחמים שאינם נמנים על בני העדה ודבקותם במשימה ברגע המבחן עודם עומדים תחת נטל ההוכחה.

אמצעי לחימה – מערך האמל"ח של חזבאללה מגוון ובמלחמה התבסס בעיקרו על סוגים שונים של רקטות מתוצרת רוסיה, סוריה ואיראן לטווחים הנעים בין 20 ל-250 ק"מ ועל מספר דגמים של טילי נ"ט מתקדמים ובראשם קורנט וקונקורס.²¹ אלה הוכיחו את יעילותם במלחמה לתקיפת העורף הישראלי ולבלימת התקדמותו של צה"ל בשדה הקרב. מאחר ולארגון אין מערך ייצור עצמי, תלוי החזבאללה באספקה מבחוץ, אשר בלעדיה תהיה התעצמותו ריקה מתוכן. החלטה 1701 קבעה כיעד לעצור את הברחות הנשק מגבול סוריה-לבנון ולנתק את צינור החמצן לחזבאללה, אך לא הסדירה מנגנון אכיפה בנושא, והאחריות הוטלה על צבא לבנון.²² בשל העובדה, שהאמל"ח היווה אלמנט מרכזי בבניין הכוח, כאשר הדגש הושם על היבטו הכמותי, היה חשוב לחזבאללה לשמור על נתיב האספקה פתוח.

גבול סוריה-לבנון נמתח לאורך כ-360 ק"מ, כאשר כ-100 ק"מ מהם מהווים את הגבול הצפוני והיתרה את הגבול במזרח לאורך בקעת הלבנון. חרף אורכו, קיימים בסך הכול חמישה מעברי גבול רשמיים, מתוכם שניים בלבד בגבול המזרחי – מעבר קעא השוכן דרומית-מזרחית לעיר אל-הרמל ומעבר מצנע הממוקם צפונית-מזרחית לרשאיא. בעוד שבגבול הצפוני החל לפעול בתחילת 2008 כוח פיקוח בן 800 חיילים בראשות גנרל לבנוני תוך קבלת הכוונה גרמנית, נותר הגבול המזרחי פרוץ. עשרות מעברים פיראטיים לאורכו אפשרו להבריח אמצעי לחימה ללא הפרעה לכל רחבי לבנון ואם לא די בכך, הרי שגם הפיקוח בשתי נקודות הגבול הרשמיות היה רחוק מלהשביע רצון. מעברי קעא ומצנע מרוחקים מהגבול 12 ק"מ ו-8 ק"מ בהתאמה. מרווח זה מאפשר אפוא להיכנס ללבנון ללא חשש מביקורת הגבולות ולהכניס לתחומה מכל הבא ליד. יתר על-כן, מעבר מצנע שעל כביש ביירות-דמשק משמש כנקודת החצייה העיקרית למשאיות. אך על-אף שעוברות דרכו כ-200 משאיות ביום, רק 30 מהן נסרקות על-ידי הרשויות באופן רנדומאלי,

מה שמאפשר להבריא בקלות אמל"ח כבד ובכלל זה רקטות ארוכות טווח בכמות מסחרית ישירות למחסני הארגון בביירות.²³

מציאות זו בגבולות שיחקה היטב לידי חזבאללה. בתום המלחמה, פתח הארגון במרוץ חימוש אינטנסיבי ובסיוע איראן וסוריה חידש את המלאים שהידלדלו במערכה ואף הגדיל את כמותם בצורה משמעותית. אם בקיץ 2006 הוערך מספר הרקטות שבידי הארגון בכ-12,000, הרי שבאוגוסט 2007 דיווח שר הביטחון אהוד ברק כי מספרם טיפס ללמעלה מ-20,000 טילים²⁴ וכעבור שנה נוספת נקבו גורמי מודיעין במספר 42,000 רקטות.²⁵ תפיסת משאית תחמושת בדרום ביירות ב-8 בפברואר 2007 ועליה כ-300 רקטות המוסוות בערמות קש,²⁶ ולכידת משאית נוספת ב-5 ביוני 2007 סמוך לבעל בק, אשר הכילה טילי גראד,²⁷ על-ידי צבא לבנון, חשפו רק טפח קטן ממערך ההברחה וההצטיידות של חזבאללה.

אולם, חזבאללה לא שם את יהבו על הערך הכמותי בלבד. כלקח מהמלחמה, פעל להגדלת הטווח כדי להכניס את עיקר העורף הישראלי תחת האיום הרקטי ונראה כי קיבל לידי מערכות נשק שלא היו בידיו בעבר.²⁸ שנתיים לאחר המלחמה הודה שר הביטחון ברק, כי מרבית אזרחי ישראל מכוסים על-ידי טילי החזבאללה,²⁹ ולא מן הנמנע כי הארגון הצטייד בדגם מתקדם של טילי זלזאל וברקטות מסוג פתח-110 לטווח הנע בין 250 ל-300 ק"מ ובעל ראש קרבי של כחצי טון.³⁰

לבד מהרקטות, פעל הארגון להגדיל את מלאי טילי הנ"ט שלו, בדגש על טיל הקורנט המסוגל לפגוע במטרה ממרחק כ-5.5 ק"מ. מהלקחים שהפיק הארגון, נלמד כי היה זה האמצעי היעיל ביותר לעצירת התמרון הקרקעי של צה"ל ולשיבוש מהלכיו בקרב היבשה. על רקע הנחת העבודה של חזבאללה באשר לתכנוניה העתידיים של ישראל, הצטייד הארגון בכמויות טילים גדולות שקיבל ישירות מסוריה, אשר על-פי אגף המודיעין של צה"ל הפכה לאסם האמל"ח שלו.³¹ עם זאת, גם צה"ל לא שקט על שמריו וגיבש מענה לאיום הנ"ט. לאחר המלחמה הושלם הפיתוח של מערכת הגנה אקטיבית עבור השריון הישראלי, המסוגלת לאתר באופן היקפי ירי נ"ט וליירטו באוויר טרם פגיעתו בטנק. התקנת המערכת המכונה "מעיל רוח" על טנקי המרכבה הישראלים, עשויה אפוא לשמוט קלף חשוב מידיו של חזבאללה ולאפשר לצה"ל לתמרן בעומק שטחו של האויב ולהכריעו בקרב.³²

מאמץ מיוחד השקיע חזבאללה גם במערך ההגנה האווירית שהתגלה כנקודת התורפה העיקרית שלו. הידיעה כי חיל האוויר מסוגל לאסוף מודיעין ולייצר מטרות ללא הפרעה, להנחית כוחות מיוחדים בעומק לבנון ולהכות במרכזי הכובד של הארגון, הטרידה את מנוחתו של חזבאללה. לפיכך, התגבשה ההכרה בארגון, כי אין די בטילי כתף, שיעילותם מול מערך הקרב בטילה בשישים, כי אם יש להצטייד במערכות מתוחכמות יותר המסוגלות ליירט מטוסי קרב וכטב"מים בגובה רב. הצהרת ראש אמ"ן, כי סוריה העמידה לרשות חזבאללה כמעט כל

יכולת אסטרטגית הקיימת ברשותם,³³ והחשש שהביע שר הביטחון ברק ביוני 2009 בפני מזכ"ל האו"ם אודות נשק מפר איזון בלבנון,³⁴ מרמזים כי חזבאללה רכש יכולות חדשות בתחום. לא מן הנמנע, כי סוריה ואיראן הבריחו דרך הגבול מערכות נ"מ מתקדמות מסוג SA-8 ו-SA-15 המצויות ברשותן. מערכות אלו מותקנות על גבי נגמ"ש, אשר מצויד במכ"ם רב עוצמה, המסוגל לעקוב בזמן-מית אחר מספר מטרות, וליירט כלי טיס בגובה רב באמצעות טילים מונחים. מערכות אלה אידיאליות לחזבאללה על שום ניידותן והיכולת להסתירן, ובשל שנוקק צוות של שלושה אנשים בלבד כדי להפעילן.³⁵

אימונים – גיוסם של מאות ואולי אלפי אנשים חדשים לארגון, שילובם במערך הלוחם והתאמתם ללחימת גרילה הצריכו מערך הכשרה מפותח. גם הכנסתן של מערכות נשק חדשות לארסנל החזבאללה דרשה תהליך הטמעה ממושך, בכדי להגיע לרמת תפעול ניאותה. לשם כך, שלח חזבאללה מאות מפעיליו לקורסים והשתלמויות על אדמת איראן, אשר כללו מגוון התמקצעות כגון: ירי נ"ט, שיגור רקטות לטווח בינוני וארוך, איסוף מודיעין וחבלה. רכישת מיומנויות אלו נועדו למלא את החלל שנוצר בשורות הארגון בעקבות המלחמה ולהכין קאדר רחב של פעילים בעלי הכשרה קרבית לקראת יום פקודה.³⁶

אולם, חזבאללה לא הסתפק רק בהעברת קורסים פרטניים לאנשיו. בשלוש השנים שעברו מאז המלחמה, דווח כי הארגון ערך לפחות שני תרגילים גדולים בדרום לבנון, אשר הזכירו יותר צבא קונבנציונאלי מאשר ארגון גרילה. בתחילת נובמבר 2007 נמסר, כי חזבאללה ביצע תמרון צבאי במשך שלושה ימים, לא הרחק מהגבול עם ישראל, אשר הקיף אלפי פעילים ובו נבחנו יכולותיו הצבאיות של הארגון על סמך הלקחים שהופקו מהמלחמה, זאת תוך הקפדה על נראות נמוכה וללא נשיאת נשק כמתחייב מהחלטה 1701.³⁷ כעבור שנה, ב-22 בנובמבר 2008, ביצע חזבאללה תרגיל דומה משני עברי הליטאני אשר בחן בין היתר את מהירות הפריסה של כוחותיו בשטח בהתרעה קצרה.³⁸ ביצועם של שני התרגילים בא ללמד, כי הארגון נערך להעמיד מסת כוחות כנגד תמרון רב-אוגדתי של צה"ל בגזרה רחבה ולבדוק את יכולת מערכיו לשבש באופן מתואם את המהלך הקרקעי של צה"ל כמערכת לוחמת.

אופן הפריסה בשטח – אובדן קו המוצבים הקדמי לאורך הגבול עם ישראל ופעילות צבא לבנון ויוניפי"ל במרחב הפתוח בדרום לבנון, הביאו את חזבאללה לאמץ דפוסי היערכות שונים מבעבר, אשר הותאמו להנחת העבודה של הארגון.

ראשית, חזבאללה הפך את הכפרים הצמודים אל הגבול למרכזי תצפית ואיסוף מודיעין חלופיים. פעיליו אומנם אינם חמושים, אך הם מצוידים במצלמות ובמשקפות ארוכות טווח ומעת לעת נשלחים במסווה של רועים וציידים ללקט

מידע סמוך לקו הכחול. בנוסף לכך, דווח על בנייה מאסיבית של מבנים בצמוד לגדר ולא מן הנמנע כי הם ישרתו את הארגון להוצאת פיגועים וכקו הגנה ראשון בלחימה מול ישראל.³⁹

שנית, חזבאללה נטש את מאחזיו בטבע לטובת התבססות בתוך הכפרים בדרום לבנון. סיבה אחת לכך, היא שכוח יוניפי"ל מיקד את פעילותו במרחב הפתוח ונמנע מלבצע סריקות בתוך הכפרים, פעולה בעלת חיכוך גבוה עם התושבים הטומנת בחובה רגישות נפיצה מן ההיבט הדתי והמיני, בעוד שלארגון חופש פעולה רב בהם על רקע אהדת האוכלוסייה.⁴⁰ סיבה שנייה נבעה מכך שסודן של "שמורות הטבע" נחשף. לאור הערכת הארגון, כי בלחימה בעתיד לא יעלה בידיו להגן במרחב הפתוח מול צה"ל, אזי רב הסיכוי לשמר על רצף פעילות ושיגורים בתוך השטח הבנוי ולהפתיע את האויב בלחימה תת-קרקעית. בהתאם לכך, כל אחד מ-160 הכפרים מדרום לליטאני הפך לבסיס צבאי מבוצר והשתלב בתוכנית המגננה המרחבית של הארגון. בכפרים נבנו רשתות תת-קרקעיות של מנהרות ללחימה ולאחסון אמל"ח, הוקמו בתחומם חדרי פיקוד ומודיעין והוצבו בהם חוליות הנדסה ונ"ט מאומנות היטב. לא מן הנמנע, כי בין הכפרים נפרסה גם רשת תקשורת חשאית שייעודה להגביר את התיאום בין תתי הגזרות, הן ברמת קצב האש וזמני השיגור והן כחלק ממתן סיוע יעיל יותר לנקודות מותקפות. בנוסף, הפך כל כפר למרחב שיגור עצמאי, כאשר לרשות עשרות הפעילים המתחזקים אותו כיחידה עצמאית, מלאי גדול למדי של רקטות, אשר הוברחו לדרום במסווה של אספקה אזרחית ותוצרת חקלאית.⁴¹ עם זאת, ראוי לציין כי המעבר לתוך הכפרים אינו חף מחסרונות ועשוי להגביל במידת מה את מרחב הפעולה של חזבאללה. לראיית צה"ל, אין מדובר עוד בכפרים אזרחיים כי אם בבסיסים צבאיים וככאלה יהיו נתונים לחורבן. חזבאללה הזקוק לתמיכת האוכלוסייה המקומית, והרואה עצמו כתנועה חברתית, צריך לקחת אפוא בחשבון את שיעור הנזק שייגרם לציבור אותו הוא משרת ואת ההשלכות בעטיין על מעמדו בחברה הלבנונית. בנוסף לכך, השימוש בכפרים לצרכים צבאיים טומן בחובו פוטנציאל לעימות בין התושבים המקומיים לבין פעילי הארגון על רקע מימדי ההרס הצפויים. לא מן הנמנע, כי החשש מעימות מזוין נוסף בדרום לבנון יוביל לגל מחאה נגד הארגון, כפי שארע בכפר מרוואחין באוגוסט 2009, באופן שיגרע מידי חזבאללה חלק מעמדותיו.⁴² שלישית, חזבאללה החל להכשיר את המרחב שמצפון לליטאני כמרחב לחימה מקביל לשטח שמדרום לנהר. על-פי דיווחים שונים, ערך הארגון מסע רכש של אדמות ובתים מכפריים דרוזים ונוצרים ופתח בהסבתם למתחמים צבאיים. בנוסף לכך, הוקם קו ביצורים לאורך הגדה הצפונית של הליטאני ונראה כי נפרסו באזור שמרמת נבטייה ועד למרגלות ג'בל ברוך רקטות לטווח בינוני וארוך. ההיגיון שעמד מאחורי שינוי זה בהיערכות, נבע מכוונת הארגון להשיג חסינות למערכיו

מפני תמרון קרקעי של צה"ל או מפני איגוף אנכי, מרצונו לקיים אסטרטגיית שיגור רב-שכבתית, שאינה פרוסה ברובה מדרום לליטאני כפי שהיה במלחמה, אך עשויה להיות מוגנת דייה מפני פשיטות חי"ר ותקיפות חיל האוויר, ובמטרה לאפשר מרווח פעולה גדול דיו לחוליות הנ"ט כדי לבלום טורי שריון הנעים בתווי הררי קשה ובשטח נחות.⁴³

תפיסת ההפעלה – מהנחת היסוד של חזבאללה, כי בעתיד יתמודד מול מתקפה קרקעית רחבה, ומהמגמות שאפיינו את תהליך בניין הכוח שלו בשלוש השנים האחרונות, ניתן לגזור את עיקריה של דוקטרינת הלחימה של הארגון. ככלל, נראה כי חזבאללה הבין שיקשה עליו להגן על דרום לבנון מול התמרון של צה"ל ולכן פעל הארגון לשינוי התצורה של שדה הקרב. תחת לחימה בשטחים פתוחים העביר חזבאללה את מרכז הכובד לכפרים. כלומר, אם צה"ל יחתור לחיסול מוקדי השיגור וריכוזי לוחמים, יהיה עליו לנהל לחימה בשטח בנוי, בעשרות מוקדים בריזמנית. השתלטות על מרחב אורבאני מול אויב המסתתר מאחורי אוכלוסייה אזרחית דורשת בהכרח כוחות ניכרים, שעלולים להיחשף ללוחמת מנהרות, לניסיונות חטיפה, למטענים ולנ"ט, ובה בעת להימנע מפגיעה בבלתי מעורבים. באופן זה מייצר לעצמו חזבאללה מטרות בדמותם של חיילי צה"ל, ומהיכרותו את רגישות החברה הישראלית לקורבנות, ביכולתו לצפות כי הצלחתו לגבות מחיר כבד תוביל לערעור האמון בהנהגה המדינית והצבאית ולשיבוש המשכו של המהלך הקרקעי. גם הרחבת שורות הלוחמים, חימושם בטיילי נ"ט מתקדמים ופריסתם מצפון לליטאני משרתים יעד זה. מצד אחד, יהיה על צה"ל למתוח את הקווים, לנוע בשטחים נשלטים ולהיחשף לאמל"ח מדויק הנורה ממרחק, אך מצד שני יתאפשר ללוחמי חזבאללה לבלום טורי שריון על-ידי מסך אש של טילים לרוב, לזנב בכוחות ולשמור על שרידותם או לחילופין למשוך את צה"ל עמוק יותר לשטח לבנון ולנהל לחימה הרחק מהגבול על כל המשתמע מכך. בנוסף, פריסה צפופה מצפון לליטאני עשויה למנוע איגוף של דרום לבנון ותנועת מלקחיים של צה"ל להשתלטות על מרחב זה. כלומר, עולים סיכוייו של המערך הלוחם של חזבאללה בקו הקדמי לשרוד, בעוד שאיגוף דומה כנגד הקו האחורי מצפון לליטאני נתפס כהרה סכנות לצה"ל ויכול לשחק לטובת הארגון.

במקביל ללחימה הקרקעית, ייחס חזבאללה נתח עיקרי ליכולתו לאיים על העורף הישראלי. הגידול הניכר בכמות הרקטות לסוגיהן השונים ואופן פריסתן נועד לשרת מספר מטרות. ראשית, למנוע מחיל האוויר מהלך פתיחה דומה ל"משקל סגולי", באופן שישימט מהארגון קלף אסטרטגי. פיזורן של רקטות ארוכות טווח בכל רחבי לבנון ויצירת מאות אתרי שיגור מסוג זה אמורות בהכרח לנטרל את כושרו של חיל האוויר להשיג תוצאה דומה בעתיד ולא ממלטת את עומק ישראל מפגיעה. שנית, שימור של יכולת ירי רצופה, גם אם התמרון של צה"ל בדרום לבנון

יצליח, וחזוק ניצחוננו התודעתי של הארגון. לראיית חזבאללה, צה"ל מסוגל לכבוש את דרום לבנון, כפי שעשה מספר פעמים בעבר, ולפגוע במערך הרקטות שלו לטווח קצר. אולם, הטווח המוארך של הרקטות והצבתן בעומק לדידו, נועדו לבטל את גודל ההישג של המהלך הקרקעי הישראלי, להתריס כנגד השליטה של צה"ל בשטח ולקעקע את אמון הציבור הישראלי על אופן ניהולה של המערכה. כלומר, הימשכותם של מטחי ירי כבדים למרכזי אוכלוסייה בישראל מעומק שטח לבנון מטילים דופי בהצלחת צה"ל להסיר את האיום לצד האדרת תדמיתו של חזבאללה כארגון שורד וכיריב שלא ניתן להכנעה. שלישית, זריעת הרס בנפש ובתשתית תוך הפיכת החיים בעורף הישראלי לבלתי נסבלים, כך שכביכול יורגש כי הלחימה הועברה לשטח ישראל. הווה אומר, גורלם של כלל תושבי ישראל לא יהיה שונה מאחריתם של אזרחי לבנון. דין ביירות יהיה כדן תל-אביב ועל הפצצות חיל האוויר ישיב הארגון מידי יום במטחי רקטות בכמות גדולה. רביעית, פגיעה קשה בעורף האזרחי עשויה לפגוע במוראל מערך המילואים של צה"ל ובמאמץ המלחמתי שלו על אדמת לבנון. כלומר, ירי כבד על מישור החוף וגוש דן עלול להעמיד את מרבית אנשי המילואים בפני התלבטות: האם להישאר ביחידה הלוחמת כאשר המחשבה נתונה למשפחה המותקפת או לחילופין לנטוש את החזית לטובת הבית. חמישית, העמדת העורף הצבאי תחת מגננה רצופה עשויה לשבש את פעילותו התקינה של צה"ל בחזית הלחימה. רקטות הפוגעות במפקדות מטה או לחילופין בריכוזי כוחות הינן גורם מעכב, המעסיק את האויב בפעולות חילוץ והסתתרות ועלול לפגום במאמץ הלוגיסטי להזרים תגבורות ואספקה לשדה הקרב.

תפיסת ההפעלה של חזבאללה לא פסחה גם על היבטי הלחימה באוויר ובים. הפגיעה באח"י חנית בתחילת המלחמה ובפרט הפלת מסוק היסעור בסופה היו בעלי ערך שחרג מן ההצלחה הנקודתית שלהן. לבד מן ההלם שיצרו, גרמו אירועים אלו לשינוי במהלכו של צה"ל. חיל הים נהג במשנה זהירות והרחיק את ספינותיו מהחופים בעוד שנפילת המסוק הביאה לסיום מבצע, שנועד להטות את הכף, ותחת להמשיך בביצועו הקפיא צה"ל את המצב והתרכז בחילוץ. לפיכך, פגיעה בכלי שיט או בכלי טיס נתפסה בעיני חזבאללה כאירוע מכונן שיש לחתור אליו כדי להוציא את האויב משיווי משקלו ולשבש את שיקול דעתו. יתר על-כן, חזבאללה ביקש להצר את פעילות חילות האוויר והים של ישראל במרחב לבנון. ההבנה כי אלה מהווים פלטפורמה להנחתת כוחות מיוחדים בעומק השטח, כפי שקרה בצור ובבעל-בק במהלך המלחמה, ומסכנים נכסים של הארגון חייבה מענה. הצטיידות בטילי חוף-ים מדגם C-802 ובמערכות נ"מ מתקדמות באה להקשות על קיום מבצעים כאלה בעתיד ולאותת לצה"ל, כי תג המחיר על פעולות מיוחדות עשוי להיות גבוה במיוחד.

סיכום

בשלוש השנים שעברו ממלחמת לבנון השנייה שינה חזבאללה את פניו. הארגון עבר תהליך מקיף של הפקת לקחים והנהגתו הקדישה מחשבה עמוקה לגבי תסריט הלחימה העתידי מול ישראל ביחס למציאות החדשה בשטח ולהלך הרוח השונה בצה"ל. יישומם של אותם לקחים ברוח הזמן ולמול האתגר שעמד לפתחו של חזבאללה, התבטא בבניין כוח מואץ ובהכנתה של תפיסת הפעלה המותאמת לסך מרכיביו. אימוץ דפוסי פעולה חדשים ושינוי מגמות קיימות הוכיחו, כי מדובר בארגון לומד הניחן בהבנת הסביבה בה הוא פועל, בכושר הסתגלות לתנאים משתנים וביכולת להסתכל מנקודת המבט של היריב ולעמוד על ההיגיון המנחה אותו. תכונות אלו מעידות אפוא, כי חזבאללה לא לקה בתסמונת המוכרת של צבאות הנוטים להתכונן למלחמה הקודמת, אלא נערך כנדרש למערכה הבאה. לפיכך, יש להניח כי מול צה"ל יעמוד ארגון חזק יותר השונה בתכלית מזה שנלחם בקיץ 2006. רק בניית מענה בטחוני הולם על-ידי צה"ל, תאפשר להנחית מהלומה על חזבאללה גם במתכונתו העדכנית.

הערות

- 1 ראה נוסח החלטה 1701 של מועצת הביטחון של האו"ם:
<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/465/03/PDF/N0646503.pdf?OpenElement>.
- 2 עמוס הראל, "דיווחי יוניפי"ל: פירקנו מרבית שמורות הטבע של חזבאללה", **הארץ** 22/07/2007; ראה דו"ח מזכ"ל האו"ם למועצת הביטחון ב-30 באוקטובר 2007:
<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N07/572/70/PDF/N0757270.pdf?OpenElement>
- 3 נאום נסראללה בביירות ב-22/09/2006:
http://www.moqawama.org/english/_print.php?filename=20060926170043026
- 4 אין נתון מדויק על כמות ההרוגים של חזבאללה במלחמה מכיוון שהארגון נמנע במתכוון מלפרט את אבידותיו. ככלל, ההערכות נעו בין 500 ל-800 פעילים, אך זו ההערכה המובילה באמ"ן. ראה אצל לילך שובל, "נתונים חדשים: 600 מחבלי חזבאללה חוסלו בוודאות במהלך הלחימה", **במחנה** 08/08/2006; אלכס פישמן, "חזבאללה שיקם מחצית מעוצמתו הצבאית", **ידיעות אחרונות** 20/11/2006; עמיר רפפורט, "מי יחטוף ראשון", **מעריב** 09/01/2007; רונן ברגמן, "הצרות של נסראללה", **ידיעות אחרונות** 29/06/2007.
- 5 סמדר פרי, "מתחת לאף של אסד", **ידיעות אחרונות** 14/02/2008; רונן ברגמן, "לנסראללה דרוש: רמטכ"ל, ראש אמ"ן וקצין מבצעים", **ידיעות אחרונות** 15/02/2008.
- 6 עפר שלח ויואב לימור, **שבויים בלבנון** (תל-אביב: ידיעות ספרים, 2007), עמ' 77-78; עמיר רפפורט, **אש על כוחותינו**, (תל-אביב: ספריית מעריב, 2007), עמ' 113-114; עמוס הראל ואבי יששכרוף, **קורי עכביש**, (תל-אביב: ידיעות ספרים, 2008), עמ' 179-181.
- 7 Fatima el Issawi, "Al Manar TV: Broadcasting Hezbollah's War", **Asharq al-Awsat** 07/08/2007 <http://www.aawsat.com/english/news.asp?section=5&id=9821>
- 8 עמיר רפפורט, "מזכ"ל בערבון מוגבל", **מעריב** 12/12/2007; ג'קי חוגי, "הסמכויות

- 9 הצבאיות של חסן נסראללה הועברו לידי סגנו, **מעריב** 14/12/2007.
 יצחק בן-ישראל, **מלחמת הטילים הראשונה – ישראל-חזבאללה (קיץ 2006)**,
 (אוניברסיטת תל-אביב, 2007), ע"מ 36.
- 10 נסראללה התראיין לרשת הלבנונית NTV ודבריו צוטטו ברשת CNN האמריקנית:
<http://edition.cnn.com/2006/WORLD/meast/08/27/mideast.nasrallah/index.html>
- 11 נאום נסראללה בביירות ב-22/09/2006: http://www.moqawama.org/english/___print.php?filename=20060926170043026
- 12 ראיון של סגן מזכ"ל החזבאללה נעים קאסם לעיתון **אל-שרק אל-אווסט**
 ב-10/09/2006: <http://www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=382082&issueno=10148>
- 13 אלכס פישמן, "חזבאללה שיקם מחצית מעוצמתו הצבאית", **ידיעות אחרונות**
 20/11/2006; סמדר פרי, "חזבאללה כבר יישם המסקנות", **ידיעות אחרונות**
 06/05/2007; ארי שביט, "העולם על-פי ידלין", **הארץ** 16/05/2008.
- 14 זאב שיף, "הדחת מפקדים גם בחזבאללה", **הארץ** 29/11/2006; פליקס פריש, "מפקדים
 בכירים בחזבאללה הודחו בעקבות המלחמה", **מעריב** 11/04/2007.
- 15 **שם**; עמוס הראל ואבי יששכרוף, **קורי עכביש**, (תל-אביב: ידיעות ספרים, 2008), עמ' 332-334.
- 16 כשנה לאחר הדחתו של יונס, דווח גם על הדחת מפקד כוחות הנ"מ של חזבאללה על
 רקע כישלון הארגון להתמודד ביתר יעילות עם חיל האוויר הישראלי. עמוס הראל,
 "הודח מפקד כוחות הנ"מ של חזבאללה", **הארץ** 03/01/2008.
- 17 אמירה לם, "מחדל המגירה", **ידיעות אחרונות** 09/03/2007; רונן ברגמן, "מחדל
 המסוק", **ידיעות אחרונות** 30/11/2007; גיורא סגל, "מלחמת לבנון השנייה – ההזדמנות
 שהוחמצה", **מערכות**, גיליון 420-421, ספטמבר 2008, עמ' 18-20.
- 18 ראש אמ"ן עמוס ידלין העריך, כי חזבאללה "מנסה לייצר מערך קרקע שיתמודד
 בהצלחה עם מהלך קרקעי שבעיני חזבאללה נתפס כלקח המרכזי של צה"ל ממלחמת
 2006", ארי שביט, "העולם על-פי ידלין", **הארץ** 16/05/2008; בן כספית, "כן, ניצחנו",
מעריב 03/07/2009.
- 19 יצחק בן-ישראל, **מלחמת הטילים הראשונה – ישראל-חזבאללה (קיץ 2006)**,
 (אוניברסיטת תל-אביב, 2007), ע"מ 26.
- 20 ראיון של סגן מזכ"ל חזבאללה נעים קאסם לעיתון **אל-שרק אל-אווסט** ב-20/09/2007
<http://www.asharq-e.com/news.asp?section=3&id=10265>; ג'קי חוגי, "צבא העם
 של חזבאללה", **מעריב** 16/04/2008; מיטשל פרוטר, "ממתנינם להוראה של נסראללה",
מעריב 28/04/2008; Nicholas Blanford, "Hizbullah militants regroup amid war
 jitters", **The Christian Science Monitor** 14/04/2008 <http://www.csmonitor.com/2008/0414/p07s03-wome.html>
- 21 נתונים טכניים אודות הרקטות וטילי הנ"ט לסוגיהם ראה אצל: יצחק בן-ישראל,
מלחמת הטילים הראשונה – ישראל-חזבאללה (קיץ 2006), (אוניברסיטת תל-
 אביב, 2007), עמ' 8, 36.
- 22 ראה נוסח החלטה 1701 של מועצת הביטחון של האו"ם: <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/465/03/PDF/N0646503.pdf?OpenElement>.
- 23 Thair Abbas & Mirsal al-Tars & Hussein Darwish & Khaled Arabi, "Smuggling
 Across the Syrian-Lebanese Border", **Asharq al-Awsat** 27/04/2008, www.asharq-e.com/news.asp?section=3&id=; Sanaa al-Jack, "Arms Smuggling on the Lebanese-Syrian Borders", **Asharq al-Awsat**; 1256020/11/2008 <http://www.asharq-e.com/news.asp?section=3&id=14786> וכן דו"ח מזכ"ל האו"ם למועצת הביטחון מתאריך

- <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-25/08/2008-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Lebanon%20S2008582.pdf>
- 24 נורית רובין, "ברק: לחזבאללה יש כבר 20 אלף טילים", **מעריב** 28/08/2007.
- 25 מיה בנגל ואמיר בוחבוט, "גורמי מודיעין: חזבאללה מחזיק ב-42 אלף רקטות", **מעריב** 10/07/2008.
- 26 ג'קי חוגי, "צבא לבנון תפס משאית שהובילה מאות טילים לחזבאללה", **מעריב** 11/02/2007.
- 27 ג'קי חוגי, "משטרת לבנון חשפה משלוח טילים לחזבאללה", **מעריב** 07/06/2007.
- 28 ראש אמ"ן עמוס ידלין מסר כי בידי חזבאללה נשק המכסה את עיקר שטחה של ישראל ואף ניתן להגדירו כטק"ק. אלוף פיקוד צפון גדי אייזנקוט אף אישר כי חזבאללה קיבל מערכת רקטית שלא הייתה לו בעבר. ארי שביט, "העולם על-פי ידלין", **הארץ** 16/05/2008; אלכס פישמן ואריאלה רינגל-הופמן, "נסראללה עליו", **ידיעות אחרונות** 03/10/2008.
- 29 יובל קרני ואריה אגוזי, "ברק: הטיילים של חזבאללה מכסים כמעט את כל ישראל", **ידיעות אחרונות** 11/07/2008.
- 30 אריה אגוזי, "חזבאללה יקבל מאיראן רקטה לטווח של 400 ק"מ", **ידיעות אחרונות** 28/01/2007; אלכס פישמן, "איראן תציב רקטות מתקדמות בלבנון", **ידיעות אחרונות** 28/02/2007; איתמר אייכנר, אריה אגוזי ואורלי אזולאי, "באר שבע בטווח טילי החזבאללה", **ידיעות אחרונות** 07/06/2008; אלכס פישמן ואריה אגוזי, "מרבית שטח ישראל בטווח טילי החזבאללה", **ידיעות אחרונות** 30/11/2007.
- 31 איתמר אייכנר, "אסד העביר לחזבאללה טילי קורנט נגד טנקים", **ידיעות אחרונות** 07/02/2007; ברק רביד ויובל אזולאי, "ראש אמ"ן: סוריה – אסם הנשק של חזבאללה", **הארץ** 27/10/2008.
- 32 נתונים על מערכת "מעיל רוח" והתקנתה על טנקי מרכבה סימן 4 ראה אצל: http://www.rafael.co.il/marketing/SIP_STORAGE/FILES/3/943.pdf; אמיר בוחבוט, "תשובת צה"ל לטילי הנ"ט: מעיל רוח", **מעריב** 19/06/2007; גיא בכור, "הוא פוחד", **ידיעות אחרונות**, 16/08/2009.
- 33 ברק רביד ויובל אזולאי, "ראש אמ"ן: סוריה – אסם הנשק של חזבאללה", **הארץ** 27/10/2008.
- 34 עמוס הראל, "ברק למזכ"ל האו"ם: הברחות הנשק ישברו את האיזון בלבנון", **הארץ** 02/06/2009.
- 35 אלכס פישמן, "חזבאללה תופס גובה", **ידיעות אחרונות** 01/08/2008; עמוס הראל, ברק רביד ויואב שטרן, "בכיר בחיל האוויר: טילי נ"מ של חזבאללה יאיימו על הטיסות", **הארץ** 06/08/2008; נתונים טכניים אודות שתי המערכות ראה באתר פדרציית המדענים האמריקנית: <http://www.fas.org/man/dod-101/sys/missile/row/sa-15.htm>, <http://www.fas.org/man/dod-101/sys/missile/row/sa-8.htm>.
- 36 אלכס פישמן, "חזבאללה שיקם מחצית מעוצמתו הצבאית", **ידיעות אחרונות** 20/11/2006; עמיר רפפורט, "מי יחטוף ראשון", **מעריב** 20/01/2007; מישל פרותרו, "ממתינים להוראה של נסראללה", **מעריב** 28/04/2008; אלכס פישמן ואריאלה רינגל-הופמן, "נסראללה עליו", **ידיעות אחרונות** 03/10/2008.
- 37 ג'קי חוגי ופליקס פריש, "דיווח: חזבאללה ערך את התרגיל הגדול בתולדותיו", **מעריב** 06/11/2007; רוני שקד, "חזבאללה ערך תרגיל הרתעה", **ידיעות אחרונות** 06/11/2007; A.P, "Report: Hezbollah Stages Maneuvers", <http://www.asharq-e.com/news.Asharq-al-Awsat> 05/11/2007; http://www.terrorism-info.org.il/malam_ 08/11/2007; למורשת המודיעין מתאריך ה-

- multimedia/Hebrew/heb_n/pdf/hezbollah_1107.pdf
 38 עמית כהן ואמיר בוחבוט, "עושים שרירים על הגבול", **מעריב** 23/11/2008; עמוס הראל ויואב שטרן, "גורמי ביטחון בישראל: יוניפי"ל ולבנון אינם עושים דבר לרסן את חזבאללה", **הארץ** 23/11/2008; כן ראה סקירת המרכז למורשת המודיעין מתאריך ה־23/11/2008: http://www.terrorism-info.org.il/malam_multimedia/Hebrew/heb_n/pdf/hezbollah_006.pdf
- 39 אלכס פישמן, "חזבאללה חזר לכפרים שנהרסו על גבול ישראל", **ידיעות אחרונות** 13/05/2007; אושרת נגר־לויט, "חזבאללה מסווה מוצבים כבתים", **מעריב** 09/08/2007; אמירה לם, "השומר", **ידיעות אחרונות** 04/01/2008; עמוס הראל, "חזבאללה חידש את פריסת הקטיושות מדרום לליטני", **הארץ** 10/02/2008; ארי שביט, "העולם על־פי ידלין", **הארץ** 16/05/2008.
- 40 עדות ממשית לאוזלת ידו של יוניפי"ל ולעיוורונו בכל הקשור לנעשה בתוך הכפרים בדרום לבנון הומחשה עם פיצוץ של מחסן רקטות ב־14/07/2009 בכפר חירבת סילם המרוחק כ־10 ק"מ בלבד מקריית שמונה. חנן גרינברג, "הפיצוץ בלבנון: מחסן קטיושות של חזבאללה", **Ynet** 14/07/2009 <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3746588,00.html>
- 41 אלכס פישמן, "חזבאללה חזר לכפרים שנהרסו על גבול ישראל", **ידיעות אחרונות** 13/05/2007; ג'קי חוגי, "חזבאללה הקים רשת טלפונית", **מעריב** 02/09/2007; עמוס הראל, "חזבאללה חידש את פריסת הקטיושות מדרום לליטני", **הארץ** 10/02/2008; אלכס פישמן ואריאלה רינגל־הופמן, "נסראללה עליו", **ידיעות אחרונות** 03/10/2008; ברק רביד, "מזכ"ל האו"ם מזהיר: ארגון חזבאללה מסכן את השלום והביטחון באזור", **הארץ** 17/10/2008; טל זגובה ואורי טל, "אסור שהחשש מחטיפת חייל נוסף ישתק אותנו" (ראיון עם אל"ם אשר בן־לולו מח"ט 769), **במחנה** 21/11/2008; בן כספית, "כן, ניצחנו", **מעריב** 03/07/2009.
- 42 אלכס פישמן ואריאלה רינגל־הופמן, "נסראללה עליו", **ידיעות אחרונות** 03/10/2008; אנשיל פפר, "תושבי כפר בלבנון גירשו בירות פעילי חזבאללה", **הארץ** 26/08/2009.
- 43 Nicholas Blanford, "UN Resolution 1701: A View from Lebanon", **Policy Watch** No.1414, 21/10/2008 <http://www.washingtoninstitute.org/templateC05.php?CID=2940>
 Andrew Exum, "Hizballah's 'Big Surprise' and the Litani Line", **Policy Watch** No.1276, 21/08/2007 <http://www.washingtoninstitute.org/templateC05.php?CID=2652>
 Nicholas Blanford, "Hezbollah regroups in a new mountain stronghold", **Times** 26/02/2007 http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/middle_east/article1438090.ece